

HARBIY XIZMATCHILARNI KASBIY FAOLIYATDAN QONIQQANLIGINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Musayev Javlonbek Baxriddin o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti "Xizmat faoliyatini tarbiyaviy-psixologik ta'minlashning qo'mondonlik-shtab faoliyati" yo'nalishi magistratura tinglovchisi mayor

Annotatsiya: *Ushbu maqolada harbiy xizmatchilarning kasbiy faoliyatidan qoniqqanligini psixologik xususiyatlari ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *harbiy xizmat, psixologik muhit, adaptatsiyat, shaxsiy tarkib, harbiy etika, axloqiy barqarorlik, kompetentlik, stress, kuzatish, metod, psixologik yondasdhu, kontrakt bo'yicha harbiy xizmat.*

Bugungi kunda dunyo mamlakatlari jadal globallashuv jarayonini boshdan kechirmoqdalar. Psixolog va sotsiolog mutaxassislar yigirma birinchi asrni intellektual salohiyat asri deyish bilan bir qatorda stresslar asri deya nomlashmoqdalar. Zamonaviy indisturiyal jamiyatda har bir insonni o'zining mehnat faoliyatidan va o'z kasbidan psixologik qoniqishi muammosini oqilona hal etish bugungi ilm-fan oldida turgan eng katta muammolardan biridir.

Harbiy jamoalarda kontrakt asosida xizmat qilayotgan harbiy xizmatchilar va xodimlarning o'z kasbdan qoniqishi nafaqat harbiy rahbariyat qolaversa Qurolli Kuchlarning salohiyatini belgilovchi asosiy aspektlardan biri bo'lib hisoblanadi.

Kasbdan qoniqish hissini ilmiy psixologik muammo sifatida bir qator jahon psixologlari E.Erikson, Z.Freyd, K.Yung, B.G.Ananyev, L.I.Bojovich, V.S.Merlin va boshqalar kabi mashhur psixologlar o'rganishgan. Bugungi kunda bu mavzu o'z dolzarbligini yo'qotmagan va katta ahamiyatga ega. An'anaga ko'ra, odamlar ikki jinsga bo'lingan, ularning har biri o'ziga xos tarzda o'ziga xosdir. Bu bo'linish insonga ma'lum imkoniyatlar va cheklovlarni qo'yadi, shuningdek, jamiyat hayotining turli jabhalariga ta'sir qiluvchi ijtimoiy munosabatlar, tarbiya va xatti-harakatlarni nazarda tutadi. Shunga ko'ra, o'z jinsini sog'lom anglash va uni qabul qilish jamiyatda qulay mavqega ega bo'lish, shuningdek, o'z hayotidan umumiy qoniqish darajasini oshirish imkonini beradi. Hayotdan qoniqish insonning psixologik farovonligining muhim tarkibiy qismi bo'lib, fanning turli sohalari mutaxassislarining diqqat markazida bo'ladi. Psixologiyada bu hodisa A.Maslou, V.Frankl, R.R.Mey, E.V.Benko va boshqalar kabi nomlar bilan bog'liq.

Jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida, yuqori tezliklar, katta hajmdagi ma'lumotlar va doimiy vaqt etishmasligi davrida, hayotdan qoniqish kabi hodisani ko'rib chiqish eng dolzarb savol tug'iladi.

Hozirgi vaqtda xorijiy va mahalliy mualliflarning ko'plab asarlari kasbdan qoniqishning murakkab va ko'p qirrali muammosiga bag'ishlangan. Shunga qaramay, ularning tahlili shuni ko'rsatadiki, hozirda "kasbdan qoniqish" tushunchasi va uning tuzilishini talqin qilish bo'yicha yagona nuqtayi nazar mavjud emas. Xuddi o'xshash, ammo bir xil bo'lmagan tushunchalar o'rtasida aniq farq yo'qligi kabi. Shunday qilib, insonning o'z hayotini bir butun sifatida baholash xususiyatlarini o'rganish muammosiga bag'ishlangan ijtimoiy-psixologik ishlarda "kasbdan qoniqish" atamasi bilan bir qatorda "baxt", "farovonlik", "sub'ektiv" kabi tushunchalar mavjud. farovonlik», "hayot sifati", "subyektiv hayot sifati" va boshqalar. Binobarin, hayotda kasbdan qoniqish tushunchasining o'ziga xosligini aniqlash va uni boshqalardan ajratish zarurati tug'iladi.

Kasbdan qoniqish murakkab parametr bo'lganligi sababli, ushbu kontseptsianing tarkibiy qismlari bo'lishi mumkin bo'lgan yana bir nechta fikrlarni taqdim etish kerak. Shunday qilib, E.V. Balatskiy, kasbdan qoniqishni miqdoriy o'lchashga urinib, quyidagi omillar biz ko'rib chiqayotgan hodisaning bir qismi bo'lishi mumkin deb hisobladi:

1. Subyektiv xavfsizlik.
2. Moddiy farovonlik.
3. Oilaga kasbdan tashqari vaqt ajratish.
4. Ijtimoiy erkinlik va ijtimoiy harakatchanlik.
5. Harbiy faoliyatda shaxs sifatida o'z-o'zini anglash imkoniyatlari.
6. Samarali hordiq.
7. Yaxshi iqlim sharoiti.
8. Ijtimoiy maqomda harbiy darajaning o'rni.
9. Samarali ijtimoiy aloqalar (do'stlik, o'zaro tushunish, muloqot).
10. Ijtimoiy barqarorlik.
11. Qulay yashash muhiti.
12. Mustahkam sog'lik.

Shuningdek, ba'zi nazariyalarga ko'ra, kasbdan qoniqish yengib o'tilgan qiyinchiliklar, erishilgan maqsadlar va kasbiy va shaxsiy hayotdagi o'zgarishlar bilan belgilanadi, deb ishoniladi. Qoniqish, shuningdek, yutuqlar va kerakli o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lgan darajada, shuningdek, o'ziga bo'lgan ishonch va o'zining kuchli tomonlari, o'z harakatlarining oqibatlarini rejalashtirish va baholash qobiliyati kabi turli xil ichki xususiyatlarga bog'liq. Bundan tashqari, kasbdan qoniqish harbiy jamoa azolari tomonidan o'zini hurmat qilish bilan bevosita bog'liqligi aniq. O'z-o'zini hurmat qilish nafaqat hayotdan qoniqish bilan chambarchas bog'liq, balki unga boshqa xususiyatlarning ta'sirini ham tartibga soladi.

Hozirgi kunda respublikamiz rahbariyati yosh avlodni yetuk inson darajasiga yetkazish, salomatligini mustahkamlash uchun barcha imkoniyatlarni ishga solmoqda. Mamlakatimizda "Sog'lom avlod" milliy dasturlari ishlab chiqilgan. Hukumatimiz tomonidan o'sib kelayotgan avlodning salomatligini yaxshilash va himoya qilish

bo'yicha qator tadbirlar o'tkazilmoqda. Shu yoshlarimizni har doim "Vatanparvarlik" ruhida tarbiyalashimiz zarur.

Ishdan qoniqish ortidagi psixologik jarayonlarni tushunish ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Tadqiqotchilar ushbu hodisani o'rganish uchun turli xil usullarni, shu jumladan so'rovlar, intervyular va bo'ylama tadqiqotlarni qo'lladilar. Ushbu metodologiyalar harbiy ishdan qoniqishga ta'sir qiluvchi omillarni har tomonlama o'rganishga imkon beradi.

Harbiy xizmatchilarning o'z kasbidan qoniqishiga fuqarolik kasbidagi ishdan qoniqish kabi psixologik jarayonlarning murakkab o'zaro ta'siri ta'sir qiladi. Ushbu psixologik jarayonlar shaxslar orasida farq qilishi mumkin va ularga shaxsiy xususiyatlar, ish bilan bog'liq tajribalar va tashkiliy omillar kabi omillar ta'sir qiladi. Harbiy xizmatchilarning o'z kasbidan qoniqishiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan ba'zi asosiy psixologik jarayonlar:

Motivatsiya: motivatsiya ishni qondirishda muhim ro'l o'ynaydi. Harbiy xizmatchilarni turli omillar, jumladan, burch hissi, vatanparvarlik, martaba ko'tarilishi yoki shaxsiy bajarilishi rag'batlantirishi mumkin. Ushbu motivatsiyalar ularning haqiqiy tajribalari va harbiylarning maqsadlariga mos kelganda, bu ishdan yuqori qoniqishga olib kelishi mumkin.

Kutishlar va haqiqat: ishdan qoniqish ko'pincha insonning umidlari va ishining haqiqati o'rtasidagi uyg'unlikka bog'liq. Harbiy xizmatchilar o'z vazifalari, joylashuvi va ish va hayot muvozanati to'g'risida ma'lum taxminlar bilan kasbga kirishlari mumkin. Agar bu umidlar qondirilsa yoki oshib ketse, bu yuqori qoniqishga olib kelishi mumkin. Ammo, agar taxminlar va haqiqat o'rtasida sezilarli farq bo'lsa, bu norozilikka olib kelishi mumkin.

Psixologik farovonlik: harbiy martaba jismoniy va ruhiy jihatdan talabchan bo'lishi mumkin. Psixologik farovonlik, shu jumladan ruhiy salomatlik, stressni boshqarish va chidamlilik ishdan qoniqishga katta ta'sir ko'rsatishi mumkin. Yuqori darajadagi stress, tashvish yoki davolanmagan ruhiy salomatlik muammolari qoniqishning pasayishiga olib kelishi va hatto eskirishga yordam berishi mumkin.

Ishga yaroqlilik: harbiy a'zoning mahorati, qiziqishlari va qobiliyatlari belgilangan vazifalarga qanchalik mos kelishi ularning ishdan qoniqishiga ta'sir qilishi mumkin. Agar biror kishi o'z mahoratidan kam foydalanilganligini yoki o'z roliga mos kelmasligini his qilsa, bu norozilikka olib kelishi mumkin.

Etakchilik va buyruqbozlik muhiti: harbiylar ichida etakchilik ishni qondirishda muhim rol o'ynaydi. Ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi etakchilik ma'naviy va ishdan qoniqishni kuchaytirishi mumkin, yomon etakchilik esa teskari ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ishonch, muloqot va jamoaviy ishni kuchaytiradigan sog'lom buyruq muhiti ishdan qoniqishga ijobiy hissa qo'shishi mumkin.

Maqsad va ma'no hissi: ko'pgina harbiy xizmatchilar o'zlarining maqsadlari va ishlarining mazmunliligidan chuqur mamnun bo'lishadi. Milliy xavfsizlik, gumanitar

harakatlar yoki ularning rolining boshqa jihatlarida ularning hissalarini farq qilishini his qilish, ishdan qoniqishni kuchaytirishi mumkin.

Turli harbiy qismlar va filiallarda ishdan qoniqish darajasini solishtiring. o'zgarishlar etakchilik, ish sharoitlari yoki missiya talablaridagi farqlarni ko'rsatishi mumkin.

Harbiy xizmatchilarning ishdan qoniqishini har tomonlama tushunish uchun bir nechta usullarni birlashtirish muhimdir. Bundan tashqari, natijalar asosida choralar ko'rish va qoniqish darajasini doimiy ravishda kuzatib borish harbiy xizmatchilarning farovonligini oshirishga va umumiy harbiy samaradorlikni oshirishga yordam beradi.

Leontievning so'zlariga ko'ra, kasbdan qoniqish yuqori psixometrik xususiyatlarga ega, sub'ektiv va psixologik farovonlikning keng ko'rsatkichlari bilan bog'liq va sotsiologik va psixologik tadqiqotlarda qo'llanilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, harbiy xizmatchilarning kasbdan qoniqish hissini psixologik o'rganish va xizmat faoliyatida yetarli darajada qoniqish hissini tarkib toptirish bo'yicha ishlarga yetarlicha yondashish ilmiy tadqiqot sifatida ushbu mavzu doirasida ko'plab tadqiqotlarni amalga oshirish kelajakda harbiy jamoalarda kasbiy qoniqish hissini psixologik ta'minlash borasida ijobiy natijalarga olib keladi va qo'shinlarning doimiy jangovar shayligini taminlashda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari harbiy xizmatchilarining ma'naviy-ma'rifiy saviyasini oshirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi qarori. <https://lex.uz/docs/-3854496>

2. Mirziyoev Sh.M., "Qonun ustivorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi." O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganligining 24 yililgiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016-yil 7-dekabr. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.-48b.

3. Venger L.A., Muxina V.S.Psixologiya: Ucheb. Posobie dlya uchacnixsya ped uch-щ. – M.: Prosveshenie, 1988. – 336 s.

4. Vozrastnaya i pedagogicheskaya psixologiya: Uchebnik dlya studentov ped. in-tov/ V.V.Davydov, T.V.Dragunova, L.B.Itelson i dr.; Pod red. A.V.Petrovskogo. – 2-ye izd., ispr. i dop. – M.: Prosvещenie, 1979. – 288 s.

5. Yosh psixologiyasi va pedagogik psixologiya: Ped. in-t. talabalari uchun o'quv qo'llanma/ M.G.Davletshin umumiy tahriri ostida. – T.: O'qituvchi, 1974. – 194-s.

6. Kon I.S. Psixologiya ranney yunosti: Kn. dlya uchitelya. – M.: Prosvещenie, 1989. – 255